

SAMARBEID OG RUTINER

BARNEHAGENE PÅ SØR- HELGELAND OG PPT

Heftet kan lastes ned på kommunens hjemmeside under fanen PPT.

Rutinene er gjennomgått i fagutvalget høsten 2018.

Evaluering – høsten 2019.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
1.1 Tidlig innsats	3
2. Arbeid med barnehagens sosiale- og språklige miljø i et systemperspektiv	3
2.1 Rammeplan for barnehage	4
2.2 Kartlegging som ledd i tidlig innsats	4
2.3 Organisatoriske tiltak – positivt for alle	5
2.4 Kompetanse i barnehagen	5
2.5 Ressurser til bruk i barnehagen	5
<i>Ståstedsanalyse</i>	5
<i>Språk i barnehagen mye - mer enn bare prat, Udir sin veileder</i>	5
<i>Språkløyper, Lesesenteret – Universitetet i Stavanger</i>	5
<i>Fokus på tidlig innsats, Statped</i>	6
3. Samarbeidsarenaer og møtedefinisjoner	6
3.1 Besøksdag/kontakt dag	6
3.2 Kontaktmøte mellom barnehager og PPT	6
3.3 Samarbeidsmøte	7
3.4 Ansvarsgruppe	7
3.5 Tverrfaglig samarbeid/barnehageteam	7
3.6 Konsultasjonsteam for vold og seksuelle overgrep	7
4. Arbeid med barnehagens sosiale- og språklige miljø i et individperspektiv	8
4.1 Handlingshjulet	8
<i>Prinsipper</i>	8
4.2 Førhenvisningsfasen/bekymringsfasen	9
<i>Foreldreinvolvering, kartlegging/observasjon</i>	9
<i>Utarbeidelse av tiltaksplan</i>	9
<i>Evaluering og evt. justering av tiltak</i>	10
4.2.1 Kartlegging/observasjon av ulike vansketyper i bekymringsfasen	10
4.2.2 Anbefalt kartleggings-/observasjonsverktøy	11
Språk	11
Atferdsvansker, sosioemosjonelle vansker	11
4.3 Videre involvering og samarbeid med PPT	12
<i>Henvisningsfasen</i>	12
<i>Utrednings- og tilrådningsfasen, utarbeidelse av sakkyndig vurdering</i>	13
<i>Vedtaksfasen, enkeltvedtak fattes</i>	13
<i>Planleggingsfasen, utforming av IUP</i>	14
<i>Årsrapport – vurdering av den spesialpedagogiske hjelpen</i>	14
VEDLEGG	15
Beskrivelse av de ulike observasjons- og kartleggingsverktøyene	15

<i>Språk</i>	15
<i>Atferdsvansker, sosioemosjonelle vansker</i>	17

RUTINER FOR SAMARBEID MELLOM BARNEHAGER OG PPT SØR – HELGELAND.

1. Innledning

Barnehageloven vektlegger at ”barnehagen skal sikre barn under opplæringspliktig alder et oppvekstmiljø som gir utfordringer som er tilpasset barnets alder og funksjonsnivå”.

Denne håndboken er et verktøy for å kvalitetssikre arbeidet med tidlig innsats i barnehagene. Håndboken skal bidra til at barn i risiko og barn med uidentifiserte vansker fanges tidlig opp og får nødvendig hjelp.

Håndboken omfatter kommunene Brønnøy, Vega, Vevelstad, Bindal og Sømna og er gjennomgått i fagutvalget høsten 2018. Evaluering høsten 2019.

Håndboken er utarbeidet sammen med de fem samarbeidskommunene i en prosjektgruppe utnevnt i fagutvalget for PPT og RKK. Prosjektgruppen har vært sammensatt av styrerne i kommunale barnehager i Vega, Vevelstad, Bindal, Sømna, en repr. fra private barnehager i Brønnøy, en spesialpedagog fra Brønnøy barnehage og representant fra Oppvekstkantoret i Brønnøy.

Regionalt barnehageledernetverk har vært referansegruppe.

1.1 Tidlig innsats

Tidlig innsats er et begrep som brukes på to måter:

- Innsats på et tidlig tidspunkt i barnets liv, slik som i barnehage og de første skoleårene.
- Tidlig inngripen når problemet oppstår eller avdekkes, uansett tidspunkt i utdanningsløpet.

Tidlig innsats innebærer både forebygging, avdekking og tiltak.

2. Arbeid med barnehagens sosiale- og språklige miljø i et systemperspektiv

Forskning viser at tiltak knyttet til samspill og språk i barnehagen har positiv innvirkning på barnas skolestart og for hvordan de klarer seg videre i skolen (Dickinson & Tabors, 2002).

Språktiltak i barnehagen har også betydning for barns sosiale utvikling, fordi barns kommunikasjonsferdigheter og språkforståelse er viktig for utviklingen av sosial kompetanse (Hagtvedt m.fl. 2011).

Ved PPT Sør - Helgeland er det i forhold til førskolebarn i hovedsak to henvisningsgrunner:

- forsinket språkutvikling, språkvasker
- regulerings-/atferdsvansker, vansker med sosial kompetanse

2.1 Rammeplanen for barnehage

Rammeplanen for barnehage forplikter personalet til å involvere alle barn i aktiviteter som fremmer trivsel, allsidig utvikling og helse, samt kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling.

- Den er tydelig på at alle barn skal få god språkstimulering i barnehagehverdagen.
- Dette inkluderer også barn med språkvansker og minoritetsspråklige barn, noe som forutsetter et våkent og bevisst personalet som følger aktivt med på barns kommunikasjon og språk.
- Denne forpliktelsen av personale er viktig for å sikre at *alle* barn deltar på språkstimulerende aktiviteter.

Det kan være vanskeligere å oppdage barns kognitive og språklige vansker enn å oppdage de sosiale vanskene, fordi barn kan ha gode dagligspråklige ferdigheter og dermed skjule en svak språklig- og kognitiv utvikling.

2.2 Kartlegging som ledd i tidlig innsats

Det kan være en utfordring å oppdage hva barn trenger av ekstra støtte i barnehagehverdagen. Forskning viser at tre av fem barn som har behov for ekstra støtte, blir oversett når barnehagen observerer uten systematisk observasjonsverktøy (Danmarks Evalueringsinstans, 2011). Dette viser at en systematisk observasjon av alle barns utvikling er nødvendig for å fange opp og kvalitetssikre arbeidet med å oppdage barn som har ekstra behov. Samtidig er dette en viktig del av allmenn og individrettet forebygging (Hagtvet & Horn, 2009, Espenakk m.fl. 2007).

Hovedintensjonen med kartlegging i barnehagen er:

- å skaffe grundig informasjon om enkeltbarn og barnegruppen som grunnlag for pedagogisk arbeid
- å sette i gang intervensjoner og tiltak i rett tid
- en kontinuerlig og systematisk prosess

Kartlegging forstås som et overordnet begrep og en del av en helhetlig kartlegging vil innebære alle disse, eller noen av følgende elementer; observasjon, samtaler med barn/foreldre, screening, tester og utredning.

En må bort fra subjektive synsinger om barns utfordringer, og heller sikre at man har *objektive kartleggingsverktøy* og *ett system/rutiner* i barnehagen som sikrer at man har oversikt over barn og at man fanger opp, analyserer utfordringene og har gode rutiner i forhold til å sette inn, evaluere og dokumentere tiltak.

Kartlegging i systemperspektiv handler om hvordan den enkelte barnehage og kommune sikrer barnehagetilbud slik at alle barn får best mulig utbytte.

Kartlegging i et individperspektiv handler ikke om antall feil eller antall korrekte svar, resultater under eller over kritisk grense, magiske prosenter, nivå eller om å sette «merkelapper» på enkeltbarn.

Det handler om å se hele barnet og skape forståelse som bidrar til likeverd, mestring, vekst og utvikling.

2.3 Organisatoriske tiltak – positivt for alle

Det er positivt for barnehagemiljøet når det iverksettes tiltak av organisatorisk karakter fordi det er barn med språkvansker, reguleringsvansker, konsentrasjonsvansker o.l. i gruppen. Dette er tiltak som vanligvis kommer hele barnegruppen til gode.

2.4 Kompetanse i barnehagen

Det er viktig at personalet i barnehagen har et bevisst forhold til hvordan en i barnehagen skaper et godt språkmiljø og læringsmiljø for barna. Bevisste og kompetente voksne er nøkkelen for å skape gode språkmiljø/læringsmiljø i barnehagen. Det kreves kunnskap og kompetanse i forhold til barns utvikling og de variasjoner som finnes, samt risikofaktorer. Et godt språkmiljø/læringsmiljø krever refleksjon over egen og barnehagens praksis, samt analyse og systematisering/dokumentasjon av barnehagens arbeid.

Ansvarlig i barnehagen skal legge til rette for at ansatte tilegner seg nødvendig kompetanse i forhold til sin rolle og sitt ansvar vedrørende tidlig innsats og risikobarn.

2.5. Ressurser til bruk i barnehagen

Det finnes flere gode verktøy å bruke i arbeidet for å skape gode språkmiljø/læringsmiljø i barnehagen. Dette er en kontinuerlig arbeidsprosess. Det anbefales å bruke:

- **Ståstedsanalyse.**

Ståstedsanalysen hjelper barnehagen å gjennomføre en kvalitetsvurdering for å finne frem til mål og tiltak som skal prioriteres i det videre pedagogiske arbeidet, dette være seg i forhold til for eksempel områdene kommunikasjon og språk, vennskap og fellesskap.

Link: <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/statedsanalyse/statedsanalysen-for-barnehage/>

- **Språk i barnehagen – mye mer enn bare prat, Udir sin veileder.**

Et sentralt tema i forhold til arbeid med språkmiljø og barnas språk er hvordan personalet kan fremme god språkutvikling gjennom de vanlige aktivitetene i barnehagehverdagen. Dette er derfor viet stor plass i veilederen. Arbeid med språk i mindre og atskilte grupper, ofte kalt språkgrupper, er et supplement og en viktig del av et godt tilbud for mange barn.

Link: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/sprak-i-barnehagen--mye-mer-enn-bare-prat/>

- **Språkløyper, Lesesenteret - Universitetet i Stavanger.**

Senteret har i samarbeid med skrivesenteret utviklet kompetanseutviklingspakker, spesielt beregnet for barnehage. Kompetanseutviklingspakkene presenterer ulike aktiviteter og temaer som er sentrale for språkutviklingen hos alle barnehagebarn. Det vil si både yngre og eldre barn, gutter og jenter, minoritetsspråklige og andre barn med norsk eller samisk som morsmål og barn med språkvansker. Flere av disse barna vil ha et særlig språklig utbytte av å bli inkludert i aktivitetene, for øvrig skal aktivitetene og temaer være tilpasset hele barnegruppen.

Link: <http://sprakloyper.uis.no/category.php?categoryID=17614>

- **Fokus på tidlig innsats, Statped.**

Nettbasert læringsressurs om tidlig intervensjon overfor barn i barnehagen med konsentrasjons- og oppmerksomhetsvansker.

«Fokus på tidlig innsats» består av et kartleggingsverktøy, introduserende tekster, refleksjoner og forslag til tilrettelegging. I tillegg er det små filmer som viser eksempler på tiltak i ulike barnehager, samt videointervjuer.

Det kan være svært verdifullt å avdekke vansker og fange opp disse barna tidlig, slik at kompenserende og forebyggende tiltak kan settes inn tidligst mulig.

Link: <http://www.statped.no/fagomrader-og-laringsressurser/finn-laringsressurs/sammensatte-larevansker/Fokus-pa-tidlig-innsats/fokus-pa-tidlig-innsats2/>

3. Samarbeidsarenaer og møtedefinisjoner

PPT utarbeider besøksplan for barnehagene, en for høstsemesteret og en for vårsemesteret.

3.1 Besøksdag/kontaktdag

Barnehagen v/styrer lager «plan for dagen» som oversendes PPT min. 1 uke før besøksdagen.

Deltagere: styrer, spes.ped. kompetanse i barnehagen, pedagogisk ledere, evt. andre ressurspersoner i barnehagen og kontaktperson ved PPT.

Styrer skriver referat.

Innhold:

- drøfting vedr. aktuelle problemstillinger i barnegrupper
- drøfting vedr. organisering i barnehagen
- drøfting vedr. enkelt barn, anonymisert/helst med samtykke fra foresatte
- veilede i forhold til tiltak, vurdere læremateriell/pedagogisk materiell
- presentasjon av barnehagens satsningsområder/prosjekter
- observasjon av enkeltbarn, barnegrupper
- oppstartsmøte med foresatte, barnehage og foreldre med bakgrunn i tilbakemelding på henvisning fra PPT
- samarbeidsmøter
- kontaktmøter

Problemstilling/veiledningsgrunnlag gis på forhånd fra barnehagen.

3.2 Kontaktmøte mellom barnehager og PPT

Deltakere: barnehagen v/styrer, pedagogisk leder, evt. andre ressurspersoner i barnehagen og kontaktperson ved PPT.

Før kontaktmøtet bes barnehagen melde inn saker med informasjon vedrørende det dere ønsker å drøfte, én uke på forhånd, slik at PPT kan forberede seg. Pedagoger bes ha med nødvendig informasjon om saken, igangsatte tiltak og kartleggingsresultater til drøftingene på kontaktmøtet.

3.3 Samarbeidsmøte

Deltagere: barnehagen v/styrer, pedagogisk leder, evt. andre ressurspersoner i barnehagen, foresatte, kontaktperson ved PPT og evt. andre samarbeidende instanser.

Barnehagens styrer kaller inn, leder og skriver referat.

Innhold:

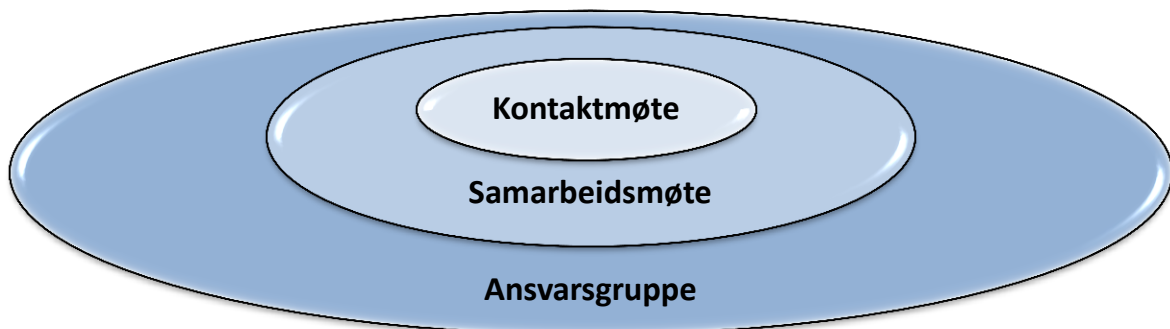
- barnets utvikling - anamnese
- drøfting av tiltak og tilrettelegging (IUP)
- tilbakemeldinger på ulike utredninger, observasjoner osv.
- avtaler for evt. videre oppfølging

3.4 Ansvarsgruppe

En ansvarsgruppe er en vanlig arena for samhandling rundt et barn som har en individuell plan (IP). Koordinator oppnevnes av koordinerende enhet (KE), denne leder og refererer i ansvarsgruppen. I hovedsak har barnehagen evt. helsestasjonen koordineringsansvar dersom annet ikke er avtalt.

Koordinator og planeier bør avgjøre hvem som er mest aktuelle å ha med ut fra de behov planeier har. Gruppen bør ikke være for stor. Er det deltagere som sjelden er med kan disse kalles inn ved enkeltsaker.

Figur 1.

3.5 Tverrfaglig samarbeid/barnehageteam

Det tverrfaglige teamet er sammensatt av barnehage, barnevern, helsestasjon og PPT. Andre samarbeidende instanser kan inviteres inn ved behov. Teamet er et treffpunkt for tverrfaglige diskusjoner og temaene i disse møtene er: systemsaker, enkeltsaker (skal foreligge fullmakt fra pårørende, evt. drøfting anonymt), avklaring av videre arbeid.

Det tverrfaglige samarbeidet er litt ulikt organisert i de ulike kommunene i regionen, men alle har en felles arena der flere yrkesgrupper med ulik faglig bakgrunn arbeider sammen for å gi barn tidlig, god og helhetlig hjelp.

3.6 Konsultasjonsteam for vold og seksuelle overgrep

Konsultasjonsteamet er tverrfaglig sammensatt, og har mandat til å yte råd, veiledning og konsultasjon til offentlige tjenester og privatpersoner som har bekymring for overgrep mot barn. Dette er et regionalt tilbud.

Teamsammensetning: BUP, PPT, helsesøster, barnevernstjenesten, kommunepsykolog, politi, krisesenter og rop-tjenesten.

4. Arbeid med barnehagens sosiale- og språklige miljø i et individ perspektiv

4.1 Handlingshjulet

Retningslinjer og rutiner for saksgang ved etablering av spesialpedagogisk hjelp.

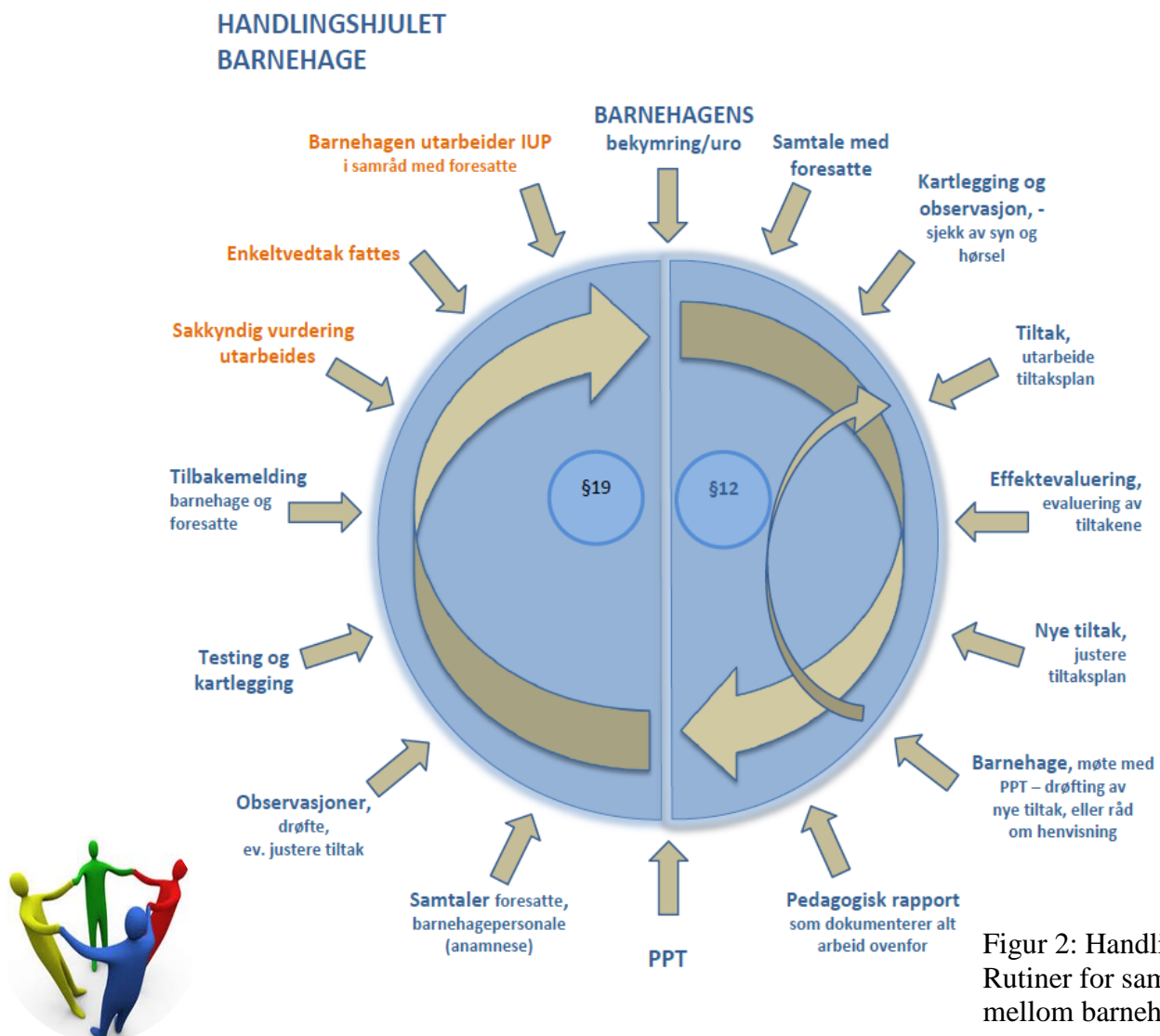
Prinsipper og rutiner for tidlig innsats i barnehager/saksgang vedrørende «spesialpedagogisk hjelp før opplæringspliktig alder» etter kap. 19a – 19g i barnehageloven:

Prinsipp:

Barnehager skal før henvisning til pedagogisk-psykologisk tjeneste gjøre vurderinger og pedagogiske tilrettelegginger i det allmennpedagogiske tilbudet for barn som trenger ekstra støtte.

Tilretteleggingen skal vurderes underveis og justeres i tråd med barnets utvikling og behov. For noen barn kan særlig tidlig innsats innebære at personalet arbeider særlig målrettet og systematisk – over lengre eller kortere perioder – med å inkludere barnet i meningsfulle fellesskap.

Dokumentasjon: Vurderinger om barnegruppens og enkeltbarns trivsel og allsidige utvikling skal dokumenteres når det er nødvendig for å gi barnegruppen og enkeltbarn et tilrettelagt tilbud. Det kan gi grunnlag for å tilpasse og videreutvikle det pedagogiske arbeidet. (Jfr. rammeplanen).

Figur 2: Handlingshjulet: Rutiner for samarbeid mellom barnehage og PPT

4.2 Førhenvisningsfasen/bekymringsfasen

Foreldre- involvering

Involver foresatte så raskt som mulig når det oppstår bekymring rundt barnets utvikling, - bortsett fra i saker som omhandler vold og overgrep.

Kartlegging Observasjon

Informasjon om barns ferdigheter regnes som sensitive personopplysninger. Det må derfor innhentes skriftlig samtykke fra foresatte før bruk av observasjons/kartleggingsverktøy. Pedagogisk leder må sørge for at foresatte får informasjon om verktøyet og forstår hva samtykket innebærer.

Barnehagen kartlegger systematisk vanskene og vurderer resultatene i samarbeid med foreldrene. Vurder alltid om det er forhold i barnehagen som kan påvirke barnet negativt, og drøft bekymringen internt i barnehagen i hht. barnehagens egne rutiner.

Hørsel og syn skal alltid undersøkes, det opprettes kontakt med helsestasjonen.

Hvis foreldre og barnehage ikke deler bekymring vedr. barnets utvikling, kan barnehagen innhente bistand fra PPT til observasjon og veiledning, etter samtykke fra foresatte.

Utarbeidelse av tiltaksplan

På grunnlag av foresatte og barnehagens forståelse av utfordringer/ bekymringer, og kartlegging/observasjon gjennomført i barnehagen, skriftliggjøres en tiltaksplan. Problemstillinger konkretiseres, tiltak planlegges og mål for tiltak avtales, samt dato for iverksettelse og evaluering av igangsatte tiltak. Tiltakene kan spisses og det bør velges ut noen få områder som en ønsker å sette fokus på. Hold også fokus på barnets styrker.

Barnehagen kan ved behov diskutere saken på kontaktmøter med PPT etter samtykke fra foresatte. Ved forespørsel gir PPT veiledning og råd om tiltak, med bakgrunn i resultater av gjennomførte kartlegginger, samt barnehagens og foreldrenes vurderinger av situasjonen.

Forslag til mal på tiltaksplan, finnes på PPT's hjemmeside:

<http://bronnoy.kommune.no/tjenester/barnehage-skole-og-familie/ppt-sor-helgeland/>

Evaluering og evt. justering av tiltak

Evaluering av tiltaksplan gjøres sammen med foresatte.

Barnets utvikling beskrives og tiltak som fungerer dokumenteres.

Dersom tiltakene i tiltaksplanen har tilfredsstillende effekt og barnets situasjon og utvikling vurderes som positiv, opprettholdes tiltakene. Barnet kan da følge ordinært barnehage tilbud med tilpasninger og jevnlig evaluering av de igangsatte tiltak, uten oppmelding til PPT.

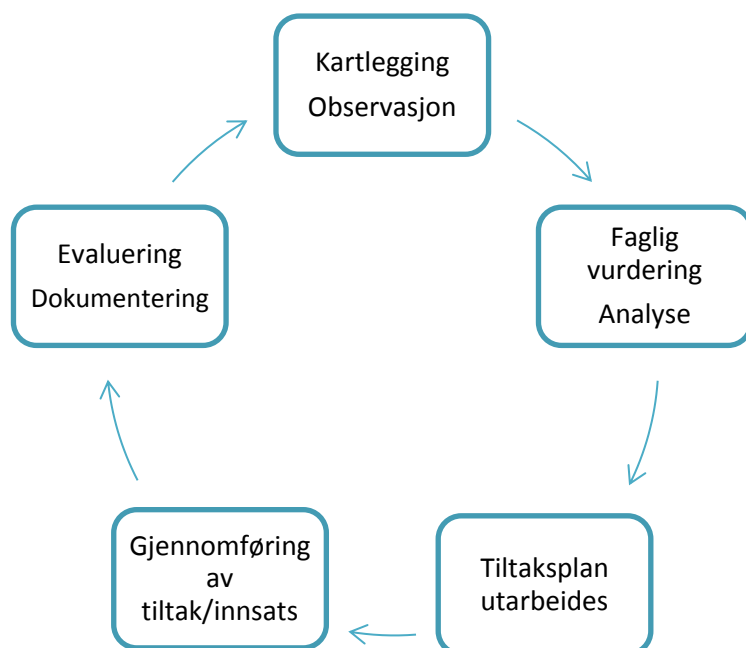
Dersom tiltakene ikke gir tilfredsstillende effekt og bekymring vedrørende barnets utvikling er vedvarende, drøftes nye tiltak som nedfelles i tiltaksplanen. Ved behov og samtale med PPT vurderes nye tiltak, kartlegging, evt. henvisning. Barnehagens kontaktperson i PPT skal alltid være med i drøftingene rundt henvisning.

Dersom man har en generell bekymring for barnet er barnehagepersonalet pliktet til å handle. Det kan dreie seg om rus, vold eller andre uheldige forhold barnet kan være utsatt for. PPT anbefaler å bruke www.tidligintervensjon.no, som gir veiledning i hvordan en kan gå frem.

4.2.1 Kartlegging/observasjon av ulike vansketyper i bekymringsfasen

Gode rutiner i barnehagen i forhold til observasjon og kartlegging danner et viktig grunnlag for oppfølging av barnets utvikling, samt utvikling av barnehagens pedagogiske praksis.

For å etablere gode strukturer og sikre kvalitet i kartleggingsarbeidet i barnehagen kan arbeidet deles inn i fem områder:

Observasjon/kartlegging må lede til faglige konklusjoner, skriftlige tiltaksplaner, utprøving og evaluering av tiltak, samt utgjøre en del av den daglige praksisen i barnehagen. En evaluering av barnets utvikling og igangsatte tiltak skal være en kontinuerlig og systematisk prosess.

Figur 3.

4.2.2. Anbefalt kartleggings/observasjonsverktøy

Det anbefales at barnehagen tar i bruk følgende kartleggings-/observasjonsverktøy. Kartleggingsverktøyene vil bidra til god systematikk i vurdering og oppfølging av barnas utvikling med tanke på å sikre tidlig innsats og tilrettelegging mht. nødvendig støtte og tilpasning i barnehagehverdagen.

SPRÅK	Observasjon og kartlegging omtale av verktøyene s.15	Utføres, målgruppe
Observasjonsskjema Språk i daglig samspill	ALLE MED	Løpende gjennom hele året fra 1-6 år.
	TRAS	Løpende gjennom hele året fra 2-5 år.
Språklydsutvikling Artikulasjonsprøve	Artikulasjonsprøve for registrering av uttalefeil	Ved mistanke om språklydsvansker/uttalevansker - barn og unge.
	Norsk Fonemtest	Ved mistanke om språklydsvansker/uttalevansker - barn, unge. Gjenspeiler normale 4-åringers ordforråd.
Munnmotorikk	Bevegelighet i taleorganene	Ved mistanke om uttalevansker/munnmotoriske vansker.
Språkvansker Språk/talescreening	EVA 2 års talescreening	Ved mistanke om språkvansker. Målgruppe: barn 2-2 ½ år.
	Språklig test 1	Ved mistanke om språkvansker; aktivt ordforråd. Målgruppe: barn 3-8 år.
	Askeladden	Ved mistanke om språkvansker Målgruppe: barn 2-6 år.
Språkkartlegging siste året i barnehagen <i>-før skolestart</i>	Språk 5-6	Bør gjennomføres senest våren før skolestart. Målgruppe: barn 5-6 år.
	20 Spørsmål om språkferdigheter	Bør gjennomføres senest våren før skolestart. Målgruppe: barn 5-16 år.
	Begrepsforståelse. Grunnlag for begynneropplæringen m/ tiltaksbok.	Bør gjennomføres tidlig høst før skolestart. Retestes/evaluering våren før skolestart. Målgruppe: barn 5-7 år.
	Språksprell – metodiske språkleker med observasjonsskjema	Løpende gjennom hele det siste året i barnehagen. Målgruppe: barn 4-6 år.

ATFERDSVANSKER SOSIOEMOSJONELLE VANSKER	Observasjon og kartlegging omtale av verktøyene s.17	Utføres, målgruppe
Observasjonsskjema Atferd i daglig samspill, sosial utvikling m.m.	TRAS Tiltak til TRAS	Løpende gjennom hele året fra 2-5 år.
	ALLE MED	Løpende gjennom hele året fra 1-6 år.

Regulerings- /atferdsvansker	FOKUS PÅ TIDLIG INNSATS <i>Statped.no: Fokus på tidlig innsats</i>	Ved mistanke/avdekke vansker med konsentrasjon, oppmerksomhet, kontroll og regulering. Målgruppe: barn 3-6 år.
Regulerings- /atferdsvansker	GERD STRAND - Observasjon av adferd i barnehagen	Ved mistanke/avdekke atferdsvansker. Målgruppe: barn 1-6 år.
Observasjonsmetoder som for øvrig benyttes i barnehage: Sosiogram, Løpende protokoll, Observasjon av aktivitet, Dokumentasjon.		

<https://www.matematikkcenteret.no/>: kartlegging matematikk (Alle teller)

[Kartlegging:NAFO](#): kartlegging flerspråklige

4.3 Videre involvering og samarbeid med PPT

Henvisningsfasen

Henvisning. Foresatte og barnehage henviser barnet til PPT. I henvisningen må det spesifiseres hva henvisende instans ønsker at PPT skal bidra med i saken. Henvisningen innebærer som oftest ett eller flere av følgende områder: utredning av vanskene/behov for spesialpedagogisk hjelp, veiledning/rådgivning til personale/systemsak, eller andre områder som spesifiseres.

Bruk av henvisningsskjema. Henvisningen skrives på eget henvisningsskjema. Foreldrene skal samtykke i henvisningen og gjøres kjent med *alle* opplysninger som overføres til PPT. Foreldrene fyller ut eget skjemaet med foreldreopplysninger.

Pedagogisk rapport. Pedagogisk rapport er et obligatorisk vedlegg ved alle nye henvisninger av individsaker fra barnehage til PPT. Barnehagen skriver pedagogisk rapport (eget skjema) med supplerende opplysninger vedr. barnet. Den pedagogiske rapporten sendes sammen med henvisningsskjemaet og relevant kartlegging som er gjennomført, samt barnehagens vurdering av kartleggingsresultatene. Personalet i barnehagen har som regel verdifull og viktig kjennskap til barnet som skal utredes ved PPT, og den sakkyndige vurderingen vil vektlegge barnehagens pedagogiske rapport, i tillegg til utredning/vurdering gjennomført av andre aktuelle instanser og ved PPT. Kopi av den pedagogiske rapporten sendes til foresatte.

Dokumentasjon. Styrer påser at all nødvendig dokumentasjon er vedlagt henvisningen. Følgende maler finnes på PPT's hjemmeside:

- a. Henvisningsskjema
- b. Opplysninger fra foreldre/foresatte
- c. Pedagogisk rapport

Tilbakemelding på henvisning: PPT sender skriftlig tilbakemelding på henvisningen når denne er mottatt. Tilbakemeldingen sendes både til foresatte og barnehage, og her skisseres fremdriften i saken. Henvisninger som er ufullstendige sendes i retur til barnehagen slik at manglene kan rettes opp.

**Utrednings- og
tilrådningsfasen****Utarbeidelse av
sakkyndig
vurdering**

Oppstartsmøte/samtale: Det gjennomføres ofte et samarbeidsmøte i barnehagen med foreldre og styrer/pedagogisk leder i barnehagen og evt. andre fagpersoner/-instanser som har arbeidet med barnet. Pedagoger bes ha med seg nødvendig informasjon om saken, igangsatte tiltak og kartleggingsresultater til drøftingene i oppstartmøtet.

Testing, kartlegging, observasjoner: PPT starter et utredningsarbeid i forhold til barnets behov.

Tilbakemelding/oppsummering etter utredning. I et samarbeidsmøte med foreldre og styrer/pedagogisk leder i barnehagen og evt. andre fagpersoner oppsummeres utredningsarbeidet, tiltak evalueres og drøftes, og behovet for videre oppfølging av barnet belyses. Konklusjon av utredningsarbeidet munner vanligvis ut i en sakkyndig vurdering.

Sakkyndig vurdering utarbeides. PPT skriver, ut fra en samlet evaluering, en sakkyndig vurdering som skal gi kommunen ett forsvarlig beslutningsgrunnlag. Vurderingen inneholder begrunnelse for henvisningen, oversikt over utredninger som er foretatt og resultatet av disse. Vurderingen inneholder også informasjon om nåværende tilbud i barnehagen og til slutt konklusjon som viser hva barnet har behov for av spesialpedagogisk hjelp, omfang, innhold og organisering av dette (jfr. § 19 a i barnehageloven). Det skal komme klart frem hvor lang periode PPT anbefaler at tiltaket skal vare. Hvis PPT konkluderer med at behovet kan avhjelpest via tilrettelegginger i barnehagen, skal vurderingen beskrive dette.

PPT sender vanligvis den sakkyndige vurderingen til barnas foresatte, med en frist på 8 dager fra mottatt brev for å kommentere innholdet. Etter at eventuelle tilbakemeldinger er vurdert, sendes den sakkyndige vurderingen til kommunen, med kopi til foresatte hvis endringer er foretatt.

Vedtaksfasen**Enkeltvedtak
fattes**

Det fattes enkeltvedtak om spesialpedagogisk hjelp i henhold til barnehageloven når det foreligger en sakkyndig vurdering. I den sakkyndige vurderingen skal det framgå hvilket innhold, omfang og organisering den spesialpedagogiske hjelpen skal ha.

Dersom vedtaket avviker fra den sakkyndige vurderingen, skal kommunen eller fylkeskommunen i sin begrunnelse vise hvorfor de mener barnet likevel får et opplæringstilbud som oppfyller retten.

Rett til å klage på vedtak følger av forvaltningsloven § 28. Det er foresatte eller en annen med rettslig klageinteresse som har rett til å klage på et enkeltvedtak. Reglene om klageinstans finnes i barnehagelovens § 9 b. En eventuell klage om spesialpedagogisk hjelp skal fremmes overfor den som har fattet vedtaket.

**Planleggings -
fasen****Utforming av IUP**

Planlegging av tiltak. I denne fasen planlegger barnehagen et opplæringstilbud som bygger på den sakkyndige vurderingen og vedtaket. Planlegging av særskilte tiltak skal alltid skje i samråd med foresatte.

Utforming av IUP. Alle barn som får spesialpedagogisk hjelp skal ha en individuell utviklingsplan (IUP). Barnehagen utarbeider i samråd med foresatte den individuelle utviklingsplanen (IUP). IUP skal beskrive mål, omfang og organisering av tiltaket, samt områder der spesialpedagogisk hjelp er nødvendig (jfr. sakkyndig vurdering fra PPT). Utviklingsmålene må være så konkrete, tydelige og målbare at resultatene kan evalueres i årsrapporten.

Barnehagens ledelse plikter å se til at det avsettes nødvendige pedagogiske ressurser for å gjennomføre den spesialpedagogiske hjelpen i tråd med enkeltvedtaket.

For barn som skal ha IUP skal denne foreligge så snart som mulig og senest 4 uker, etter at vedtak om rett til spesialpedagogisk hjelp foreligger. Ferietid kommer i tillegg.

Forslag til mal på deltakerfokusert IUP, spesielt tilpasset barn med omfattende vansker, finnes på følgende nettsted:

http://www.statped.no/globalassets/fag/sammensatte-larevansker/dokumenter/iop_veileder_omfattende_kombinerte_laerevansker.pdf

Årsrapport

Årsrapport - en vurdering av den spesialpedagogiske hjelpen.

Barnehagen skal utarbeide skriftlig rapport hvert år med vurdering av den spesialpedagogiske hjelpen som barnet har fått. I rapporten skal det gjøres vurderinger i forhold til målene i den individuelle utviklingsplanen samt i forhold til sakkyndig vurdering. Bruk av metoder og organisering av den pedagogiske hjelpen skal også vurderes.

Dersom vurderingen viser at behovet for spesialpedagogisk hjelp er endret, må IUP revideres. Ved større endringer kan nytt vedtak vurderes. Dersom behovet for spesialpedagogisk hjelp ikke lenger er til stede, kan PPT skrive en ny sakkyndig vurdering som dokumenterer dette eller det kan fremgå av møtereferat.

VEDLEGG:

Beskrivelse av de ulike observasjons-/kartleggingsverktøyene

1. Språk:

KARTLEGGING/OBSERVASJON	
TRAS Tiltak til TRAS	<i>Målgruppe:</i> barn 2–5 år. Kartlegging/observasjon for å identifisere barn med språkvansker og følge med på barns språkutvikling over tid. <i>Kartlegger:</i> samspill, kommunikasjon, oppmerksomhet, språkforståelse, språklig bevissthet, uttale, ord- og setningsproduksjon. <i>Metode:</i> observasjon i daglige aktiviteter med kriteriereferert sjekkliste. <i>Materiell:</i> registreringsskjema, håndbok, ringpermen. Tiltak til TRAS
ALLE MED	<i>Målgruppe:</i> barn 1–6 år. Kartlegging/observasjon av alle barns sosiale utvikling, inkludert språkutvikling. Identifisere barn med språkvansker og andre vansker. <i>Kartlegger:</i> sosioemosjonell utvikling, lek, trivsel, hverdagsaktiviteter, sansning/motorikk og språk. <i>Metode:</i> observasjon i daglige aktiviteter med kriteriereferert sjekkliste. <i>Materiell:</i> observasjonsskjema, veiledningshefte.
UTTALEVANSKER	
Artikulasjonsprøve Kåre Johnsen	<i>Målgruppe:</i> barn, unge og voksne. Registrering av uttalefeil. <i>Kartlegger:</i> artikulasjonsfeil, viser deres forekomst, eksempelvis først, midt i eller sist i ord. <i>Metode:</i> barnet skal benevne bilder. <i>Materiell:</i> stimulibok, skåringshefte.
Norsk Fonetest Heidi Tingleff	<i>Målgruppe:</i> barn, unge og voksne, - gjenspeiler en normale 4-åringers ordforråd. Systematisk kartlegging av barns språklyder. <i>Kartlegger:</i> språklydsfeil, uttale av norske konsonanter først, midt i eller sist i ord, diftonger (ei, au, oi) og de vanligste konsonantforbindelsene - gir en oversikt over barnets språklige forenkling- og erstatningsprosesser. Den kan også brukes til å vurdere barns ordforråd. <i>Metode:</i> barnet skal benevne bilder, og ettersi stavelser. <i>Materiell:</i> stimulibok og skåringshefte.
Bevegelighet i taleorganene (Delprøve IV) Norsk logopedlag «språklydsprøve»	<i>Målgruppe:</i> barn, unge og voksne. Kartlegging av bevegelighet i taleorganene. <i>Kartlegger:</i> bevegelighet i underkjeve, leppe, tunge, tunge og leppe uavhengig av underkjeven m.m. <i>Metode:</i> barnet gjennomfører bevegelser som undersøkeren demonstrerer. <i>Materiell:</i> skåringsark.

SPRÅKFORSTÅELS/SPRÅK I BRUK

EVA 2 års tale-screening Bo Ege, Kirsten Eichen	<i>Målgruppe:</i> barn 2-2 ½ år. Talescreening - vurdering og iaktakelse av barns talespråk. <i>Kartlegger:</i> språkforståelse, språkbruk (talespråk), språklyder. <i>Metode:</i> barnet skal peke på og benevne handlingsbilder etter spørsmål fra undersøker. <i>Materiell:</i> pekebilder, foldebok, registreringsskjema, håndbok.
Språklig test 1 Bo Ege	<i>Målgruppe:</i> barn 3-8 år. Språkscreening – vurderer et utsnitt av barnet aktive ordforråd. <i>Kartlegger:</i> begrepsutvikling ift. gruppering i overbegrep, normalbegrep eller underbegrep. <i>Metode:</i> barnet skal benevne handlingsbilder. <i>Materiell:</i> stimulibok, skåringshefte og håndbok.
Askeladden	<i>Målgrupper:</i> barn 2-6 år. Språkscreening. <i>Kartlegger:</i> avvik innenfor først og fremst semantiske, fonologiske og syntaktiske ekspressive språkområder (språkbruk), samt noen vanlige årsaksfaktorer til disse avvikene ved å inkludere deltester som fokuserer på perseptuelle og kognitive funksjoner. <i>Metode:</i> individuell test med 9 strukturerte deltester. <i>Materiell:</i> pose med 31 gjenstander, registreringsskjema, håndbok.
SPRÅKKARTLEGGING – FØR SKOLESTART (fra 5 år)	
Språk 5-6 Statped	<i>Målgruppe:</i> barn 5-6 år. Språkscreening. <i>Kartlegger:</i> mulige språkvansker, med tre deltester: setningsminne, ordspenn, begreper. <i>Metode:</i> individuell test med tre strukturerte deltester. <i>Materiell:</i> registreringsskjema, håndbok.
20 Spørsmål om språkferdigheter Ernst Ottem, Statped	<i>Målgruppe:</i> barn 5-16 år. Observasjonsskjema. Screening av barn og unges språkferdigheter. <i>Kartlegger:</i> semantisk evne, vansker med å motta eller formidle et budskap. <i>Metode:</i> lærer/fagfolk graderer barnets ferdigheter på en skala fra 1-5 i et observasjonsskjema som beskriver symptomer på språkvansker <i>Materiell:</i> observasjonsskjema.
Begrepsforståelse Grunnlag for begynneropplæringen. Inger K. Løge, Olav Lunde m/ tiltaksbok: Begrepsaktiviteter Kari Hole	<i>Målgruppe:</i> barn 5-7 år. Screening materiell. Tolkningen av barnets begrepsforståelse. <i>Kartlegger:</i> innholdsforståelse ift. grunnleggende begreper og hvilke begreper det vil være hensiktsmessig å arbeide med både individuelt og i gruppe. Gir oversikt over barnets mestring innenfor 12 sentrale kategorier. Begreper som barnet må forstå ved begynneropplæringen /skolestart. <i>Metode:</i> den voksne leser opp instruksjoner og barnet noterer/fyllet ut svaret. Kan gjennomføres i liten gruppe. <i>Materiell:</i> utfyllingshefte med oppsummeringsark/sirkel.
Språksprell metodiske språkleker med observasjonsskjema	<i>Målgruppe:</i> barn 4-6 år. <i>Kartlegger:</i> mestring/utvikling av språklig og fonologisk bevissthet – ferdigheter som er viktige ved innlæring av skriftspråket. <i>Metode:</i> den voksne observerer barnet under og etter gjennomføring av varierte språkleker og krysser av i observasjonsskjemaet. <i>Materiell:</i> perm med metodiske språkleker, observasjonsskjema.

2. Atferdsvansker, sosioemosjonelle vansker:

KARTLEGGING/OBSERVASJON	
TRAS Tiltak til TRAS	<p><i>Målgruppe:</i> barn 2–5 år. Kartlegging/observasjon for å identifisere barn med språkvansker og følge med på barns språkutvikling over tid.</p> <p><i>Kartlegger:</i> samspill, kommunikasjon, oppmerksomhet, språkforståelse, språklig bevissthet, uttale, ord- og setningsproduksjon.</p> <p><i>Metode:</i> observasjon i daglige aktiviteter med kriteriereferert sjekkliste.</p> <p><i>Materiell:</i> registreringsskjema, håndbok, ringpermen. Tiltak til TRAS</p>
ALLE MED	<p><i>Målgruppe:</i> barn 1–6 år. Kartlegging/observasjon av alle barns sosiale utvikling, inkludert språkutvikling. Identifisere barn med språkvansker og andre vansker.</p> <p><i>Kartlegger:</i> sosioemosjonell utvikling, lek, trivsel, hverdagsaktiviteter, sansning/motorikk og språk.</p> <p><i>Metode:</i> observasjon i daglige aktiviteter med kriteriereferert sjekkliste.</p> <p><i>Materiell:</i> observasjonsskjema, veiledningshefte</p>
ATFERDS-/REGULERINGSVANSKER	
FOKUS PÅ TIDLIG INNSATS <i>Statped.no: Fokus på tidlig innsats.</i>	<p><i>Målgruppe:</i> barn i barnehage i alderen 3-6 år.</p> <p><i>Kartlegger:</i> vansker med konsentrasjon, oppmerksomhet, kontroll og regulering. Gir en god indikasjon på om og i hvilken grad barnet strever, men sier ikke noe om hvorfor barnet strever.</p> <p><i>Metode:</i> kartleggingskjemaet fylles ut digitalt av <i>barnehagelærer</i> som <i>kjenne barnet godt</i>, gjerne i samråd med annet personale i barnehagen som kjenner barnet godt.</p> <p><i>Materiell:</i> kartleggingsverktøy, hefte med tiltak, nettressurs i fht. tiltak.</p>
GERD STRAND - Observasjon av atferd i barnehagen	<p><i>Målgruppe:</i> barn 1-6 år.</p> <p><i>Kartlegger:</i> atferd i daglig samspill, sosial utvikling m.m.</p> <p><i>Materiell:</i> observasjonsskjema</p>
Observasjonsmetoder som for øvrig benyttes i barnehagen: Sosiogram, Løpende protokoll, Observasjon av aktivitet. Dokumentasjon.	